

рішення, адаптуватись до умов життя, – формування зазначених якостей має відбуватись за таких умов:

- можливість спільної праці під час вирішення різних завдань, можливість проявити певні комунікативні вміння;
- можливість залучення кожної дитини в активний пізнавальний процес, в якому вона має змогу застосувати набуті знання, навчитись визначати де, яким чином, з якою метою ці знання можуть бути застосовані;
- можливість активного, широкого спілкування з однолітками.

Зазначеним умовам відповідають такі педагогічні технології, як технологія співробітництва, метод проектів (Є.С.Полат, Г.К.Селевко). Враховуючи специфіку іноземної мови, дані технології можуть забезпечити необхідні умови для активізації пізнавальної та мовленнєвої діяльності кожної дитини у групі, надаючи кожному можливість досягнути новий матеріал, отримати достатню усну практику для формування необхідних навичок та вмінь.

Висновки. Проведене дослідження особливостей формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами іноземної мови дає можливість визначити основні педагогічні умови, дотримання яких забезпечить реалізацію ефективного процесу розвитку комунікативної компетентності старших дошкільників на заняттях з іноземної мови. По-перше, створення стійкої мотиваційної сфери на заняттях з іноземної мови; по-друге, використання діагностичних методів з метою правильної організації навчально-мовленнєвої діяльності; по-третє, створення умов для активної спільної праці дітей, використання проектних технологій у процесі навчання іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 216с.
2. Кабардов М.К., Арцишевская Е.В. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенций // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 34-49.
3. Крутій К.Л. Розвиваємо у дитини мовлення, інтелект і здібності. – Запоріжжя: ЛПС.Лтд, 1999. – 60с.
4. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Под ред. Л.А.Венгера. – М., 1986. – 224 с.
5. Скаткин М.Н. Совершенствование процесса обучения. – М.: Педагогика, 1971. – 208 с.
6. Хуторской А.В. (редактор составитель). Общепредметное содержание образовательных стандартов. Проект “Стандарт общего образования”. – М., 2002.
7. Щуркова Н.Е. Культура современного урока. – М.: Пед. общество России, 2000. – 112 с.
8. Якиманская И.С. Развивающее обучение. – М., 1979. – 144 с.

УДК 372

Котик Т.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І СТРУКТУРА ПОНЯТІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Українська дошкільна лінгводидактика як наука – це система лінгводидактичних знань і джерело нового знання, а також наукова діяльність, провідною функцією якої є вироблення, теоретична систематизація та різноманітне використання цих знань. Можна стверджувати, що процес функціонування української дошкільної лінгводидактики як науки – це діяльність з отримання, систематизації та використання наукового знання.

Наукова система знань не є чимось застиглим, догматичним – сама наукова діяльність сприяє тому, що фонд знань увесь час змінюється: виникає нове знання, яке заперечує, відкидає або підтверджує істинність уже наявного знання. Таке істинне знання складає фонд відносно сталого знання. “Відносно” сталого тому, що вже апробоване й перевірене знання з

часом уточнюється, збагачується й частково втрачається, адже практичне використання вже існуючого знання не може здійснюватися автоматично, а потребує суттєвих витрат з боку висококваліфікованих наукових працівників. Отже, функціонування наукового знання передбачає існування наукової діяльності, спрямованої на отримання нового знання, а також збереження й використання вже існуючого. Така наукова, пізнавальна діяльність знаходить своє вираження й можливість функціонувати у практичній діяльності через теорію. Теорія – це продукт пізнавальної діяльності, наукове довершене знання, ядро науки.

Основна функція наукової теорії – систематичний, стандартний опис досліджуваних об'єктів і процесів, на ґрунті пізнання яких формулюються закони й пояснюються емпіричні залежності. Для того, щоб виконувати цю функцію, теорія повинна бути передусім системою “стверджень, пов'язаних відношенням логічної послідовності”, коли з одних стверджень у межах теорії виводяться наступні, які є їх логічним продовженням [1: 119]. Щоб теорія стала точною і її положеннями можна було послуговуватися на практиці, необхідно зафіксувати в мові теоретичні постулати, тобто процес становлення і розвитку будь-якої галузі науки супроводжується процесом формування її понятійного апарату, який виконує роль інформаційного банку.

Поняття у філософії розглядають як спосіб розуміння результатів пізнання певної предметної галузі через усвідомлення істотних характеристик її об'єктів і як форму мислення, що характеризується відображенням закономірних відношень і властивостей об'єктів у вигляді думки про їх загальні та специфічні ознаки. Поняття, відображаючи сутність предмета чи явища, поглиблюють знання людини про навколишню дійсність [2: 497].

Звідси випливає, що: а/ поняття не є застиглими – більш глибоке вивчення об'єкта пізнання сприяє повнішому відображенню його сутності в понятті, тобто розширює обсяг і збагачує зміст поняття; б/ поняття не є нерухомими – вони взаємодіють одне з одним, переходять одне в одне, відображаючи реальну дійсність; в/ поява нових понять в науці – результат реалізації нових ідей, а інтенсивність їх появи – свідчення інтенсивного розвитку самої науки.

Отже, розробка й аналіз системи понять, вивчення їх змісту, руху, взаємопереходів – необхідна умова подальшого розвитку науки, завдання внутрішньої рефлексії – методологічного аспекту – кожної часткової науки.

Українська дошкільна лінгводидактика, як будь-яка інша наука, є понятійною формою відображення дійсності, і її досягнення безпосередньо фіксуються в поняттях. Система знань про навчання дітей рідної мови, вироблена за роки існування української дошкільної лінгводидактики, повинна відтворитися в адекватній системі понять, здатній точно й конкретно передати здобуте знання, відобразити логіку науки, сутність теорії та її практичну значущість, що, власне, і забезпечить функціонування наукової теорії, оскільки науковому обговоренню й вивченню піддається те, що зрозуміле й чітко зафіксоване у мові.

У межах дослідження проблеми становлення і розвитку української дошкільної лінгводидактики як науки вивчали спроможність її понятійної системи функціонувати у цій науковій галузі. У зв'язку з цим з'ясували, наскільки повно представлено систему засобів вираження наукового знання в українській дошкільній лінгводидактиці відповідно до рівня розвитку сучасної практики наукового пізнання. Окремі результати дослідження подано у даній статті.

Зважаючи на те, що українська дошкільна лінгводидактика сформувалася на ґрунті педагогіки, припустили, що її понятійна система будувалася за законами й правилами педагогічної науки, при цьому, продукуючи власне знання, відображала предмет свого пізнання в суто лінгводидактичних поняттях. Отже, за логікою, в ній повинно відобразитися й загальне як результат розвитку наукового знання відповідно до конкретно-історичних умов, оскільки “конкретно-історичний рівень розвитку суспільної практики, характер і структура операцій предметної діяльності на певному її етапі детермінують відповідні методи і прийоми абстрагування й узагальнення, глибину й повноту відображення загальних

зв'язків і відношень дійсності” [3: 83] і, спеціальне, частково методичне, як свідчення диференціації процесу пізнання.

У часових межах становлення й розвитку української дошкільної лінгводидактики проблему дослідження понять у мові педагогічної науки почали активно обговорювати в наукових колах наприкінці 60-х – початку 70-х рр. ХХ ст. У філософсько-педагогічній літературі того часу було досить повно висвітлено сутність поняття як особливої форми відображення дійсності, з'ясовано його специфіку й взаємозв'язок з іншими формами мислення, проаналізовано роль поняття в пізнанні (Л.Г.Воронін; Н.А.Луценко); здійснено історико-лінгвістичний аналіз педагогічних термінів (В.Є.Гмурман; М.В.Попович та ін.); розроблено методіку вивчення їх еволюції у зв'язку з розвитком освітньо-виховної практики й прогресом науки (Б.Б. Комаровський); подано огляд існуючого стану понять педагогіки (І.М.Кантор); запропоновано певні підходи до класифікації педагогічних термінів: з історико-педагогічного й предметно-тематичного погляду з урахуванням мети, способів і відповідних дій для їх досягнення (Б.Б.Комаровський), відповідно до системи педагогічних проблем, що є предметом наукових досліджень (І.С.Стаменов), через встановлення об'єктивних зв'язків між навчальним завданням, способами й результатами навчання (Л.В.Занков).

Враховуючи багатоаспектність понятійного відображення явищ навчання в системі педагогічних наук, В.В. Краєвський [4] виокремив такі рівні відображення, як *загальнопедагогічний*, де навчання є видом педагогічної діяльності з передавання суспільного досвіду підростаючому поколінню; *дидактичний*, де навчання – це взаємодія викладання й учіння в процесі засвоєння змісту освіти; *методичний*, де відбувається реалізація навчання на матеріалі конкретної навчальної дисципліни; *психологічний*, де навчання розглядається як сукупність дій для збагачення інтелекту учнів.

Поняття кожного рівня по-своєму відображають дійсність, у зв'язку з чим дефініції про певний предмет чи явище можуть не збігатися, оскільки відображають різні залежності. При цьому педагогіка використовує знання, отримане на всіх рівнях, для вирішення своїх власних завдань.

Як засвідчив аналіз понятійної системи української дошкільної лінгводидактики, багатоаспектність і багаторівневість понятійного відображення явищ урахується на сучасному етапі розвитку лінгводидактичної науки, завдяки чому міжнаукове знання, інтегруючись в лінгводидактичних поняттях, збагачує їх сутність. Так, наприклад, “мовна здібність” в українській дошкільній лінгводидактиці розглядається як кінцевий результат навчання дітей рідної мови, сукупність набутих мовленнєвих навичок і вмінь (А.М.Богуш), тобто трактується як лінгводидактичне явище. У психолінгвістиці під цим поняттям розуміють біологічне явище, “мовленнєвий механізм”, в основі якого – умовнорефлекторні зв'язки, вроджені психофізіологічні особливості організму (О.О.Леонтьєв); одночасно в мовознавстві “мовна здібність” – це підсвідоме існування набору знань про мову й правила оперування мовним матеріалом з метою спілкування (Е.І. Негневицька, О.М. Шахнарович). В українській дошкільній лінгводидактиці, узагальнюючи знання про це різноаспектне явище, послуговуються таким визначенням поняття “мовна здібність: “це соціальне явище, що формується в процесі спілкування, це сукупність мовленнєвих навичок і вмінь на ґрунті вроджених структур” [5: 6], де відображено лінгводидактичну спеціалізацію явища з урахуванням основних його іншоаспектних проявів у цій площині.

Для вирішення власних завдань, глибокого проникнення в сутність предмета пізнання кожна наука так, чи інакше спирається на досягнення інших наук, їх системи понять і мови. Досліджуючи міжнаукові зв'язки в педагогіці, П.В. Копнін виокремив у ній три види понять: 1) поняття спеціальних галузей наукового знання; 2) понятійний апарат формальної логіки; 3) категорії філософії. Відповідно до цих трьох видів понять розмежовано і три види мови, необхідні для тлумачення систем теоретичного знання [6].

На думку інших дослідників (Ю.Ф. Абрамов; Н.С Коноплев; В.А.Светлов; Е.П.Семенюк; В.А Мальчуков та ін.), в науці виник загальнонауковий рівень знання з

відповідними загальнонауковими теоретичними засобами, які не належать ні до засобів філософії, ні до засобів часткових наук. При цьому виокремлюють загальнонаукові поняття, які характеризуються високим ступенем узагальнення, функціонуванням у низці наук, але на відміну від філософських категорій використовуються лише на певних етапах пізнавальних процесів, виконуючи інтегруючу, евристичну, організуючу, систематизуючу й методологічну функції.

Українська дошкільна лінгводидактика пройшла власний шлях розвитку: від часткової дидактики – методики розвитку рідного мовлення дітей дошкільного віку в межах педагогіки – до самостійної галузі педагогічної науки – української дошкільної лінгводидактики. Вона формувалась у процесі розвитку наукового знання в цілому, вирішуючи свої завдання, використовувала філософські й загальнонаукові положення та закони, загальнодидактичні закономірності, принципи й методи навчання, спиралася на дані психології, вікової фізіології, мовознавства, лінгвістики, соціолінгвістики та інших наук, що допомагало знаходити найбільш доцільні шляхи й способи навчання різних аспектів рідної мови. Взаємодія наук, міжнауковий обмін ідеями обумовили наявність в українській дошкільній лінгводидактиці понять з різних галузей науки.

Зокрема, закони й категорії філософії виступають методологічними орієнтирами в розкритті генезису, факторів розвитку, встановленні зв'язків, відношень об'єктів пізнання української дошкільної лінгводидактики. Крім того, сучасна українська дошкільна лінгводидактика послуговується філософськими положеннями про мову як суспільне явище, мову як засіб спілкування, про суспільний характер походження мови, взаємозв'язок мови і мислення, слова і поняття, про роль чуттєвого досвіду в розвитку мовлення, взаємозв'язок мови та історії народу, мову та поезію, практику як критерій істини тощо. Такі філософські поняття, як об'єкт, предмет пізнання, генезис, фактор, розвиток, зв'язки, відношення, явище тощо допомагають формувати наукове лінгводидактичне знання в цілому, хоча безпосередньо не входять до понятійної системи української дошкільної лінгводидактики, залишаючись поняттями філософії.

Засоби формальної та математичної логіки використовуються в українській дошкільній лінгводидактиці для вирішення суто лінгводидактичних проблем. Їх представлено як змістовим логічним мисленням – розмірковуванням, доказами, висновками, так і мовою символів, формул та їх інтерпретаціями. Зокрема, на підставі результатів дослідження лінгводидактичних проблем виводять показники, що характеризують рівень зв'язку між різними лінгводидактичними явищами, здійснюють обчислення, послуговуються формулами математичної статистики, при цьому оперують такими поняттями, як “коефіцієнт зв'язку”, “кількісні показники”, “співвідношення коефіцієнтів”, “середнє арифметичне”, “формула обстеження”, “матрична схема” і т. ін..

Статистичні методи дослідження, в основі яких – математична символіка, дозволяють систематизувати кількісні дані, одержані в процесі лінгводидактичних досліджень, віднайти й описати залежності між фактами, встановити якісну характеристику явищ на основі кількісних залежностей, вільних від другорядних впливів, сформулювати закономірності. Так, зокрема, було з'ясовано, що темпи засвоєння службових частин мови (їх кількісна та якісна характеристики) залежать від рівня розуміння дітьми тих функцій, які виконують сполучники, прийменники та частки в мовленні, а мовленнева активність і граматична правильність мовлення знаходяться у прямій залежності від знання й розуміння дітьми граматичних зв'язків, які утворюють службові частини в реченнях (К.Л. Крутій), що адекватність оцінно-етичних суджень дітей дошкільного віку залежить від оцінної ситуації: в ситуації взаємооцінки адекватність підвищується, а в ситуації самооцінки різко знижується (О.С. Монке) і т. ін.

Поняття і мова загальнонаукового рівня використовуються в українській дошкільній лінгводидактиці як важливий логічний інструмент побудови теоретичних систем, моделей, за допомогою яких досліджуються структура й механізм процесу навчання мови, встановлюються зв'язки між умовами, факторами педагогічного впливу та їх результатами,

що відображаються в мовленні дітей. При цьому моделі використовуються як аналогія процесу керування розвитком мовлення й особистості дитини.

Так, дидактична модель комплексної роботи з поетичними творами (Н.Р.Кирста) презентувала систему роботи з розвитку словника дітей, взаємопов'язані етапи якої послідовно відобразили технологію роботи за віршованими текстами в аспекті розвитку словника дітей; лінгводидактична модель розвитку мовленнєвотворчої діяльності дітей старшого дошкільного віку (Н.В.Гавриш), що представила поетапне формування достатніх для мовленнєвотворчої діяльності знань і вмінь, творчих здібностей, загальної особистісної активності, висвітлила зв'язки між умовами опосередкованого впливу на розвиток мовленнєвотворчої діяльності дітей та досягненням мети на кожному етапі навчання. Модель експериментальної підготовки студентів до навчання дошкільників української мови й формування в них професійно-мовленнєвої готовності відобразила механізм процесу підготовки фахівців, при цьому системоутворювальним елементом моделі-схеми виступила мета навчання, для досягнення якої було запропоновано адекватну цілісну технологію навчання, що забезпечувалася взаємопов'язаним використанням трьох компонентів: організаційної форми, дидактичного процесу й кваліфікації викладача [7: 51].

Для опису процесу моделювання й проектування лінгводидактичних процесів і явищ використовуються такі поняття загальнонаукового рівня, як “функція”, “система”, “структура”, “алгоритм”, “системний підхід”, “системно-структурний аналіз” і т. ін. Це досить абстрактні поняття, які хоч і використовуються майже в усіх науках, однак лише в тому значенні, що встановлене для них у їх власних системах. Масштаби використання в українській дошкільній лінгводидактиці таких понять математичної статистики, системно-структурного підходу, методів моделювання поки що незначні, оскільки обмежено використовуються положення означених теорій стосовно лінгводидактичних об'єктів, натомість простежується тенденція до систематичного використання й розширення їх частки в мові науки, що засвідчують науково-дослідні роботи, здійснені в галузі української дошкільної лінгводидактики за останні десять років.

Слід зазначити, що використання загальнонаукових засобів пізнання є важливим стимулом розвитку лінгводидактичного знання і, відповідно, понятійної системи цієї науки. При цьому загальнонаукові поняття, вдосконалюючись, позитивно впливають на стан лінгводидактичної теорії й відкривають для її розвитку нові перспективи.

У результаті тісних контактів української дошкільної лінгводидактики з іншими науками на ґрунті їх об'єктної спільності відбувається змістовий обмін поняттями. Зокрема, українська дошкільна лінгводидактика – галузь педагогічної науки, тому для вираження спільних педагогічних і дидактичних явищ, фактів, подій вона оперує педагогічними поняттями: навчання, процес навчання, учіння, викладання, знання, вміння, навички, принципи, закономірності, форми, методи, прийоми, керування, діагностування і т. ін. Крім того, вона тісно пов'язана з такими науками, як мовознавство, психологія, фізіологія тощо і для пізнання й опису процесу навчання мови активно спирається на понятійний апарат цих наук. Тому в українській дошкільній лінгводидактиці значне місце займають так звані міжнаукові поняття, які використовуються в суміжних науках для позначення спільних для наук предметів пізнання. При цьому спостерігається тенденція до асиміляції міжнаукових понять, оскільки вони використовуються для відображення не просто педагогічної реальності, психологічних або мовних явищ, а зв'язків, відношень, властивостей, притаманних процесові навчання мови дітей дошкільного віку, тобто для лінгводидактики важливе саме лінгводидактичне відображення об'єкта пізнання. Цю тенденцію характеризуємо як закономірну на загальному тлі процесів диференціації та інтеграції в розвитку сучасного наукового знання.

Наприклад, таке визначення об'єкта пізнання в українській дошкільній лінгводидактиці, як “мовленнєва діяльність дітей”, що переважало в лінгводидактичних дослідженнях початку 90-х рр. ХХ ст., могло трактуватися з психологічного, психолінгвістичного, лінгвістичного поглядів. Пізніше його було замінено поняттям

“навчально-мовленнєва діяльність” (А.М. Богуш), яке трактується як “організований цілеспрямований процес використання мови, упродовж якого формуються мовленнєві навички й уміння” [8, 54], тобто об’єкт пізнання чітко зорієнтовано на розкриття особливостей саме лінгводидактичного процесу відповідно до потреб наукової галузі.

Подібне відбувається і з багатьма іншими поняттями. Наприклад, поняття “оцінка” по-різному трактують у філософії (як позитивне чи негативне ставлення людини до об’єкта, пов’язане з попереднім досвідом людини), психології (як психологічний акт, що виражає рівень відповідності об’єкта критеріям, які до нього висуваються), педагогіці (як позитивне або негативне судження педагога про процес чи результат діяльності і вчинків дитини). Інтеграція знання інших галузей науки про це різноаспектне явище дала можливість зрозуміти сутність проявів його на лінгводидактичному ґрунті, що дало підстави для наступного тлумачення: “оцінка або оцінна дія – це насамперед мовленнєва дія, конкретне висловлювання, яке відбиває в словах певне ставлення дитини (людини) до предмета оцінки на основі аналізу процесу (чи результату) діяльності; це мовленнєва дія, в якій розкриваються мотиви, що спонукають дитину до вибору відповідної оцінки” [9: 8].

Крім того, українська дошкільна лінгводидактика, досліджуючи специфічний об’єкт пізнання – навчально-мовленнєву діяльність дітей дошкільного віку, з різних боків і в різних проявах відображає його сутність у спеціальних поняттях – суто лінгводидактичних, кількість яких збільшується відповідно до розвитку самої наукової галузі. Саме вони відповідають за адекватне цілісне відображення реально існуючої лінгводидактичної дійсності. І хоч абсолютне відображення реальності в понятті – це ідеал, до якого можна лише намагатися наблизитися, саме лінгводидактичні поняття є сходинками до пізнання конкретних проблем реально існуючого процесу навчання дітей рідної мови в його повноті, сутності, з притаманними йому закономірностями. Серед таких понять – “оцінно-етичні судження”, “мовленнєвотворча діяльність”, “театральнo-мовленнєва діяльність”, “опис-варіація”, “діамонологічна компетенція”, “когнітивно-мовленнєва компетенція” і т. ін.

Отже, до структури наукового знання української дошкільної лінгводидактики увійшли поняття всіх основних рівнів і видів, що вироблені сучасною практикою наукового пізнання: філософії, логіки, математичної статистики, загальної теорії систем, а також міжнаукові, педагогічні й суто лінгводидактичні поняття. Кожен вид понять виконує свою функцію, що відповідає його особливостям і природі. Зокрема, філософські поняття виконують функцію світоглядного методологічного орієнтира, а загальнонаукові – відображають інструментарій пізнання дійсності, при цьому, ускладнюючись і вдосконалюючись, вони стають стимулом розвитку самої лінгводидактики. Міжнаукові та педагогічні поняття відображають існуючі на лінгводидактичному ґрунті однакові для суміжних наук явища й процеси, при цьому інтеграція знання двох суміжних наук породжує нове знання, яке збагачує сутність поняття, наповнює його новим змістом. Спеціальні, лінгводидактичні, поняття притаманні лише українській дошкільній лінгводидактиці, вони відображають спеціальні види діяльності, способи пізнання й відповідні результати – факти лінгводидактичної науки.

Взаємодія понять усіх означених видів і рівнів сприяє посиленню пізнавальних можливостей української дошкільної лінгводидактики, а асиміляція міжнаукових понять збагачує її понятійну систему, сприяє більш повному відображенню об’єкта пізнання.

Таким чином, здійснений аналіз понятійної системи української дошкільної лінгводидактики дає підстави для висновку про відповідність її системи засобів вираження наукового знання рівню розвитку сучасної практики наукового пізнання, а відтак, про її спроможність повно й конкретно відобразити здобуте знання в поняттях і забезпечити функціонування наукової теорії. При цьому ми не мали на меті побіжно дослідити окремі поняття, що утворюють понятійну систему, об’єктивність їх визначень, адекватність відображення ними явищ та історію їх розвитку. Це, на нашу думку, є дослідницькою перспективою розвитку методологічного аспекту лінгводидактичної науки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Смирнов В.А. Логический анализ научных теорий и отношений между ними // Логика научного познания. – М.: Наука, 1988. – 272с.
2. Філософський енциклопедичний словник / За ред.В.І.Шинкарук. – К., Абрис, 2002. – 742с.
3. Готт В.С., О понятийном аппарате современной науки//Вопросы философии. – 1982. – №8. – С.80-87.
4. Краевский В.В. Проблемы научного обоснования обучения: методологический анализ. – М.,1977. – 365с.
5. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку: експериментальні знахідки //Лінгводидактика в сучасних закладах освіти. – Одеса, 2001. – С.33-71.
6. Копнин П.В. Философские проблемы языка //Философия и современность. – М., 1971. – С.202-214.
7. Котик Т.М. Технологія підготовки студентів до навчання дошкільників української мови //Науковий експеримент в системі професійної підготовки педагогів. – Івано- Франківськ, 1996. – С.6-106.
8. Лінгводидактика в сучасних закладах освіти /За ред А.М.Богуш. – Одеса, 2001. – 269с.
9. Монке О.С. Формування оцінно-етичних суджень у художньо-мовленнєвій діяльності дітей старшого дошкільного віку: Автореф. дис. ... канд.пед наук: 13.00.02. – Одеса, 2002. – 20 с.

УДК 371

Ляшкевич А.І.

СТРУКТУРА МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ

Актуальність статті зумовлена тим, що основою сучасної освіти має бути формування й розвиток у школярів навичок спілкування. Щоб правильно й чітко побудувати системне навчання дітей говоріння необхідно знати структуру мовленнєвого спілкування. Цією проблемою займалися Л.Виготський, Л.Золотникова, О.Леонтьєв, Ю.Лотман, С.Рубінштейн, О.Соколова, Л.Якубинський.

Проаналізуємо більш конкретно структуру акту спілкування, що включає перцептивну, комунікативну й інтерактивну сторони.

Перцептивна сторона – процес сприйняття партнерами один одного, їхнього взаємного пізнання як основи для взаєморозуміння. Перцептивні навички виявляються в уміннях визначати контекст зустрічі; розуміти настрій партнера через його вербальну й невербальну поведінку; враховувати “психологічні ефекти” сприйняття при аналізі комунікативної ситуації.

Комунікативна сторона – використання засобів спілкування, що підрозділяються на вербальні й невербальні. Гарний комунікатор – це людина, що володіє багатим репертуаром комунікативних технік, використовуваних на різних рівнях спілкування.

Інтерактивна сторона – взаємодія людей, що припускає певну форму організації спільної діяльності (згода, чи пристосування, конкуренція, конфлікт). Серед можливих позицій, що займають партнери при організації і здійсненні спілкування, можна відзначити “прибудову” до партнера “зверху”, “на рівних”, “знизу” або відсторонену позицію. Жодна з них не є однозначно гарною чи поганою. Про продуктивність прибудови можна судити лише в контексті конкретної ситуації. Так, “прибудова знизу”, доречна в деяких випадках (наприклад, при необхідності вибачитися перед партнером), може трансформуватися в нещире догідливість; відсторонена позиція, невтручання може в крайнім своєму вираженні стати відчуженням. Уміння людини використовувати всю палітру можливих позицій у спілкуванні – один з можливих показників психологічної зрілості особистості.

Взаємодія тих, хто спілкується – це процес спілкування не тільки мовленнєвими висловлюваннями, але й діями, вчинками. Взаємодія здійснюється у вигляді контакту,